

۲۴۲۵۲۴۴
کتاب دوم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اخلاق اسلامی

مفاهیم
www.ketab.ir
وسبک زندگی اسلامی

محمود طاهری

سرشناسه	طاهری، محمود، ۱۳۴۳
عنوان و نام پدیدآور	اخلاق اسلامی، مبانی، مفاهیم و سبک زندگی اسلامی/محمود طاهری.
مشخصات نشر	تهران، آوا، ۱۴۰۳
مشخصات ظاهری	۱۴۶ ص
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۷۹۴-۱
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
یادداشت	کتابنامه
موضوع	اخلاق اسلامی Islamic ethics
موضوع	زندگی مذهبی (اسلام) Religious life -- Islam
رده‌بندی کنگره	BP۲۴۷/۸
رده‌بندی دیویی	۲۹۷/۶۱
شماره کتابشناسی ملی	۹۳۷۸۰۱۸

اخلاق اسلامی

مبانی، مفاهیم و سبک زندگی اسلامی

انتشارات کتاب آوا

مؤلف:	محمود طاهری
ناشر:	کتاب آوا
نوبت چاپ:	دوم - پائیز ۱۴۰۳
شمارگان:	۵۰۰ نسخه
قیمت:	۱۵۰,۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۷۹۴-۱

نشانی دفتر مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، خ ۱۲ فروردین، بن‌بست حقیقت، پلاک ۴، طبقه دوم

شماره تماس: ۶۶۴۶۷۱۵۰

نشانی مرکز پخش: تهران - خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - تقاطع ژاندارمری پلاک ۷۱/۱

شماره‌های تماس: ۶۶۹۷۴۶۴۵ - ۶۶۹۷۴۱۳۰ - ۶۶۴۰۷۹۹۳ - ۶۶۴۱۶۰۰۴ - ۶۶۴۱۶۰۰۷

www.avabook.com Email: avabook_kazemi@yahoo.com

نشانی فروشگاه: اسلامشهر، خیابان میاد شیرازی (خیابان دانشگاه)، نبش فرمانداری

شماره تماس: ۵۶۳۵۴۶۵۱

فهرست مطالب

برخی از تفاوت‌های اخلاق دینی با اخلاق سکولار	۲۴
علل پیدایش اخلاق سکولار	۲۵
ب) اخلاق دینی یا الهی غیر ولایی	۲۵
ج) اخلاق دینی یا الهی ولایی	۲۶
اهل بیت سبب پاکی و طهارت مؤمنین	۲۷
برای مطالعه بیشتر	۲۸

فصل دوم مبانی اخلاق اسلامی

۱- هدفمندی جهان آفرینش	۳۰
۲- هدفمندی زندگی انسان	۳۱
ظرفیت‌سازی برای ملاقات پروردگار	۳۳
۳- تقرب به خدا در آموزه‌های قرآنی	۳۳
حقیقت قرب به خدا	۳۴
مراتب قرب	۳۴
۱- اسلام	۳۵
۲- ایمان	۳۵
۳- عمل صالح	۳۶
۴- تقوا	۳۷
۵- نیکی و احسان	۳۸
رابطه قرب با آرامش	۳۸
برای مطالعه بیشتر	۳۹

فصل سوم رذایل اخلاقی

۱- دنیاگرایی	۴۲
جایگاه ارزشی و پسندیده دنیا	۴۳
جایگاه ناپسند و مذموم دنیا	۴۴
۲- نفاق و دورویی	۴۷
ریشه لغوی	۴۷
اقسام نفاق	۴۸

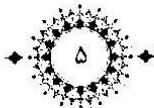
سخن آغازین

فصل اول: کلیات

۱- اهمیت اخلاق و زیست اخلاقی	۱۰
شناخت‌های لازم جهت حرکت در مسیر زندگی	۱۲
۱- شناخت خود	۱۲
الف) نقش خودشناسی در پی بردن انسان به "نیاز خود به خدا و دین"	۱۲
ب) پی بردن انسان به هویت خود	۱۲
۲- شناخت زندگی	۱۳
قواعد و سنت‌های حاکم بر زندگی	۱۳
الف) همراه بودن زندگی با سختی	۱۳
ب) فلسفه سختی کشیدن انسان در دنیا	۱۵
د) کسب ظرفیت با تحمل دو نوع سختی	۱۶
۳- شناخت راه	۱۶
مسئله‌ای به نام "دلم می‌خواهد"	۱۶
رابطه ادب و مبارزه با هوای نفس	۱۷
گرایش‌ها و علاقه‌مندی‌های انسان	۱۷
۴- شناخت راهنما	۱۸
۵- انتخاب مقصد	۱۹
۶- سرانجام انتخاب	۲۰
۲- تعریف اخلاق	۲۱
الف) معنای لغوی	۲۱
ب) معنای اصطلاحی	۲۲
ج) تعریف علم اخلاق	۲۲
د) هدف علم اخلاق	۲۲
۳- تاریخچه علم اخلاق	۲۳
۴- گرایش‌های مختلف در علم اخلاق	۲۴
الف) اخلاق سکولار	۲۴

۶۹	تفاوت سوءظن با تهمت
۶۹	سرچشمه و ریشه تهمت
۷۰	پیامدهای زشت تهمت
۷۱	حکم تهمت
۷۱	۸- غیبت
۷۱	غیبت در لغت و اصطلاح
۷۱	موارد غیبت
۷۲	غیبت در قرآن
۷۲	گوش دادن به غیبت
۷۳	رد غیبت
۷۳	کفاره غیبت
۷۴	موارد جواز غیبت
۷۴	پیامدهای غیبت
۷۵	پیامدهای آخرتی غیبت
۷۵	پیامدهای معنوی غیبت
۷۵	راههای درمان غیبت
۷۶	۹- حرص
۷۶	معنای حرص
۷۶	حقیقت حرص
۷۷	ریشههای حرص
۷۷	دوستی دنیا
۷۷	سوءظن و بدبینی به خدا
۷۷	جهل و نادانی
۷۷	ضعف ایمان
۷۸	آثار حرص
۷۸	احساس دائم فقر
۷۸	زحمت ابدی
۷۸	ذلیل شدن
۷۸	سرچشمه گناهان
۷۹	علاج حرص
۷۹	۱۰- طمع
۷۹	معنای طمع
۸۰	طمع در آیات قرآن
۸۰	پرهیز از طمع
۸۰	عوامل طمع شیطان به فریب انسان
۸۱	الف. برنامه‌های تبلیغاتی
۸۱	ب. استفاده از نیروی نظامی

۴۹	منشأ نفاق
۴۹	نشانه‌های منافقین در قرآن
۴۹	نشانه‌های نفاق در روایات
۵۰	موسیقی حرام
۵۰	عواملی که سبب دوری از نفاق می‌شود
۵۰	ذکر خدا
۵۱	دعاء
۵۱	انس و ارتباط مستمر با قرآن
۵۱	شرکت مستمر در نماز جماعت
۵۲	۳- اباحه‌گری
۵۲	معنای اباحه‌گری
۵۲	مبانی فکری اباحه‌گری
۵۲	اباحه‌گری سنتی
۵۳	اباحه‌گری نو
۵۳	زبان‌های اباحه‌گری
۵۳	۴- تکبر
۵۴	نکوهش تکبر
۵۵	انواع تکبر
۵۶	اسباب تکبر
۵۸	مقاسد و پیامدهای تکبر
۵۹	درمان تکبر
۶۱	۵- سوءظن "بدگمانی"
۶۱	سوءظن در آیات قرآن
۶۲	مراتب سوءظن در روایات
۶۲	سوءظن نسبت به خدا
۶۲	نکوهش سوءظن و ستایش حسن ظن به خداوند
۶۳	سوءظن نسبت به مردم
۶۳	نکوهش سوءظن نسبت به مردم
۶۴	منشأ سوءظن
۶۴	جایگاه سوءظن و حسن ظن
۶۶	راه علاج سوءظن
۶۷	۶- دروغ
۶۷	آثار زیان‌بار دروغ
۶۷	انواع دروغ
۶۸	چند نکته
۶۹	۷- تهمت

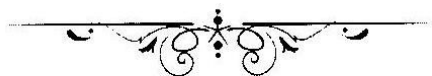
۲- مراقبه و محاسبه	۱۱۱
فضایل اخلاقی در رابطه با خانواده "اخلاق خانواده"	۱۱۲
۱- حیات	۱۱۲
مفهوم حیات	۱۱۲
حیا در قرآن	۱۱۳
حیا در روایات	۱۱۳
انواع حیا	۱۱۴
حیا در نگاه	۱۱۴
حیا در پوشش	۱۱۵
حیا در رفتار و سخن گفتن	۱۱۵
۲- عفت و پاکدامنی	۱۱۶
تحلیل واژه عفاف	۱۱۶
عفاف در آیات و روایات	۱۱۷
عفاف لازمه عقل و غیرت	۱۱۸
۳- غیرت	۱۱۸
فضایل اخلاقی در رابطه با دیگران "اخلاق اجتماعی"	۱۲۰
المعاملات نیکو	۱۲۰
۲- عدل و انصاف	۱۲۱
۳- امر به معروف و نهی از منکر	۱۲۴
معنای امر به معروف و نهی از منکر	۱۲۵
وجوب امر به معروف و نهی از منکر	۱۲۵
محدوده امر به معروف و نهی از منکر	۱۲۵
شرایط امر به معروف و نهی از منکر	۱۲۶
علم به معروف و منکر	۱۲۶
احتمال تأثیر	۱۲۶
اصرار بر گناه	۱۲۶
نداشتن مفسده	۱۲۶
مراحل و مراتب امر به معروف و نهی از منکر	۱۲۷
امرونی قلبی	۱۲۷
عذاب و تعجب فرشته	۱۲۷
امرونی لسانی	۱۲۸
امرونی عملی	۱۲۹
۴- صبر و بردباری	۱۲۹
تعریف صبر	۱۳۰
اهمیت و جایگاه صبر در قرآن و روایات	۱۳۰

ج. برنامه‌های اقتصادی و ظاهراً انسانی	۸۱
د. برنامه‌های مخرب روانی	۸۲
برای مطالعه بیشتر	۸۲
پرسش	۸۳
فصل چهارم: فضایل اخلاقی	۸۵
فضایل اخلاقی در رابطه انسان با خدا	۸۶
شیوه‌ها و راه‌های ارتباط با خدا	۸۷
۱- بندگی و عبودیت	۸۷
حقیقت عبودیت و بندگی	۸۸
۲- محبت به خدا و اولیای الهی	۸۹
محبت خدا به بندگان	۹۰
راه‌های کسب محبت الهی	۹۲
آثار محبت به خدا	۹۴
محبت به پیامبر (ص) و اهل بیت (ع)	۹۵
۳- اخلاص	۹۶
جایگاه اخلاص	۹۶
پست‌ترین مرتبه خلاص	۹۸
فضیلت اخلاص و پستی ریا	۹۹
اخلاص و رهایی از دام شیطان	۹۹
راه رسیدن به اخلاص	۱۰۰
۴- توکل	۱۰۱
واژه‌شناسی توکل	۱۰۲
معنای اصطلاحی توکل	۱۰۳
جایگاه توکل	۱۰۴
عوامل توکل	۱۰۵
۵- شکر	۱۰۵
جایگاه شکر	۱۰۵
مفهوم شکر	۱۰۶
معجزه شکرگزاری	۱۰۷
آیا معجزه شکرگزاری را باور دارید؟	۱۰۷
"قدردانی"	۱۰۷
نیروی قدرشناسی	۱۰۸
ریسمان طلایی قدردانی	۱۰۸
فضایل اخلاقی در رابطه انسان با خود "اخلاق فردی"	۱۱۰
۱- خودشناسی	۱۱۰

۱۳۴..... چگونه صبور شویم
 ۱۳۵..... توجه به پایان‌پذیری و محدود بودن دنیا
 ۱۳۶..... پذیرش موقعیت
 ۱۳۶..... تفسیر و ارزیابی مناسب از مشکلات
 ۱۳۷..... کاهش دل‌دادگی
 ۱۳۷..... کنترل اسنادی
 ۱۳۸..... توجه به خدا، قدرت و یاری او
 ۱۴۱..... منابع

۱۳۲..... انواع صبر
 ۱۳۲..... صبر بر طاعت
 ۱۳۲..... صبر در معصیت
 ۱۳۲..... صبر در مصیبت
 ۱۳۲..... آثار و پیامدهای صبر
 ۱۳۳..... امنیت از مکر و حيلة دشمنان
 ۱۳۳..... امداد غیبی الهی
 ۱۳۳..... سلام و درود فرشتگان در بهشت
 ۱۳۴..... محبوب الهی شدن
 ۱۳۴..... رستگاری

سخن آغازین

صاحب‌نظران اخلاق برآنند که بخش‌های آغازین علم اخلاق را آشنایی با رذایل اخلاقی و راه‌های زدودن آن‌ها تشکیل می‌دهد؛ انسان، نخست باید رذایل اخلاقی و نفسانی را شناسایی و آن‌ها را دفعاً یا رفعا طرد کند؛ به این معنا که؛ اگر ندارد بکوشد به آن‌ها مبتلا نشود و اگر به آن‌ها آلوده است؛ تلاش کند آن‌ها را برطرف کند. بسیاری از بزرگان علم اخلاق گفته‌اند: ترک رذایل و اجتناب از آن بر آراستن نفس به زیورهای اخلاقی مقدم است. این سخن گرچه تام است، ولی باید توجه کرد که "تخلیه از رذایل" یا "تخلیه به فضایل" کاملاً فرق دارد، زیرا فضایل در نهاد آدمی ریشه دارد، لیکن رذایل، امری عارضی است در حالی که انسان از نظر علوم حصولی، "نادان" به دنیا آمده است. ﴿وَاللّٰهُ اخْرَجَكُمْ مِنْ بَطْنِ امْهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا﴾^۱ در علم حضوری و شهودی مانند معرفت حق و اسماء و تعینات، اودا و رمایه "فطرت توحیدی" آفریده شده است.

﴿فَاقُمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا﴾^۲

در مسایل عملی نیز چنین است. هنگامی که روح انسان به بدنش تعلق گرفت، اگرچه منزه از رذایل اخلاقی بود ولی تهی از فضایل نبود، بلکه با فضایل و گرایش به حق آفریده شد که از آن به "فطرت توحیدی" یاد می‌شود و نفس و ماسویها فالهمها فجورها و تقویها^۳ بنابراین، روح انسان در عین حال که ملهم به فجور و تقوا است، گرایش به تقوا هم دارد؛ در نتیجه اگر این رذایل عارضی زدوده شود، آن فضایل فطری؛ شکوفا می‌گردد و خود را بهتر نشان می‌دهد و در عین حال انسان می‌تواند آن را تحصیل و تکمیل نماید.^۴

۱. نحل/۷۸.

۲. روم/۳۰.

۳. شمس/۷-۸.

۴. جوادی آملی، مراحل اخلاق در قرآن، ص ۲۱.

با توجه به این مبنا در این نوشتار بر اساس سرفصل‌های مصوب این درس، در چهارفصل، بعد از بیان کلیات و مبانی اخلاق اسلامی، ابتدا به مهم‌ترین رذایل اخلاقی و راه‌های اجتناب از آن‌ها و شماری از مهم‌ترین فضایل اخلاقی و راه‌های وصول به آن‌ها با محوریت آموزه‌های قرآنی و روایی پرداخته شده است.

خداوند سبحان را بسیار سپاسگزارم که توفیق نصیب فرمود تا به‌رغم بضاعت ناچیز قدمی هرچند اندک در تأمین نیازهای فکری یکی از بهترین اقشار جامعه بردارم. امیدوارم لطف حق بیش‌ازپیش شامل حال شده، موجبات تأثیرگذاری آنرا خود فراهم نماید.

بدیهی است در این نوشتار کاستی‌ها و نارسایی‌هایی وجود دارد، از همه صاحب‌نظران ارجمند، اساتید گرانقدر و دانشجویان عزیز که بر ما منت نهاده و نظرات خود را انعکاس می‌دهند، پیشاپیش کمال تشکر و قدردانی رادارم.

محمود طاهری

تابستان ۱۴۰۲